

**Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет
Факультет юридичний**

**ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**підготовка бакалаврів
спеціальність
освітньо-професійна програма**

Укладач к.і.н. Серeda А.М.

Обговорено та ухвалено на
засіданні кафедри історії і
теорії держави і права

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань:	Нормативна
		Цикл дисциплін професійної підготовки
Розділів – 2	Спеціальність	Рік підготовки:
Загальна кількість годин - 90	освітньо-професійна програма	1-й
		Лекції
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: бакалаврський	14 год.
		Семінарські
		14 год.
		Самостійна робота
		62 год.
		Вид контролю: залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Права і свободи людини і громадянина в Україні» є навчальною дисципліною для студентів 1 курсу факультету фізичного виховання. Він відіграє значну роль у формуванні світогляду особистості, формуванні її правової культури та несе в собі значний морально-виховний потенціал. Теорія прав людини - одна з тих наук, яка повинна допомогти молодим спеціалістам, громадянам України, усвідомити місце окремого індивіда в суспільстві, стати повноправним суб'єктом правових та політичних відносин.

Курс покликаний ознайомити студентів з сучасним інститутом прав людини, його основними складовими та їх характеристиками, ознайомити студентів з міжнародним, регіональним та вітчизняним законодавством в галузі прав людини; механізмами захисту прав людини на відповідних рівнях.

Мета вивчення дисципліни – надання знань, формування умінь та компетентностей для здійснення ефективної професійної діяльності шляхом використання знань з прав і свобод людини і громадянина, формування у студентів відповідальності за особисті права та обов'язки, усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів, які покликані забезпечувати дотримання усіх прав і свобод особи у суспільстві загалом.

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами умінь і компетентностей шляхом: отримання знань з загальних понять права та прав і свобод; вивчення системи чинного законодавства та ознайомлення зі змістом основних нормативних актів, що входять до її складу; ознайомлення з офіційними та доктринальними коментарями законодавства, поглядами науковців та практиків; ознайомлення з практикою застосування норм, що регулюють положення про права та обов'язки особи; визначення недоліків та проблем, а також тенденцій та перспектив розвитку правового регулювання відносин, що складаються у сфері діяльності особи; підвищення рівень правової свідомості та правової культури студентів

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- студент повинен знати предмет, методи та принципи курсу «Права свободи людини і громадянина України»;
- користуватися понятійним апаратом;
- орієнтуватися в системі нормативних актів, що регулюють права і свободи, правильно їх тлумачити та застосовувати;

- коментувати нормативні положення галузі, спираючись на теоретичні знання;
- давати кваліфікацію казусам, правову оцінку діям суб'єктів правовідносин, прогнозувати розвиток ситуації;
- працювати самостійно або в групі, отримати результат у межах обмеженого часу з наголосом на професійну сумлінність та наукову доброчесність;
- діяти соціально відповідально на основі етичних міркувань;
- нести відповідальність за власні судження та результати власних дій;
- здійснювати моніторинг та аналіз наукових джерел інформації та фахової літератури.
- застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях,, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки

Вміти:

- досліджувати етапи формування в історичному аспекті «Прав свобод людини і громадянина України»;
- аналізувати «Права і свободи людини і громадянина України»;
- висвітлювати основні етапи національно-визвольної боротьби українського народу;
- користуватися науковою термінологією;
- вільно володіти конкретним фактичним і статистичним матеріалом з курсу;
- оцінювати факти, події, та прогнозувати можливі наслідки;
- повинні оволодіти технікою самостійної підготовки до семінарських занять; доповідей, рефератів;
- брати участь у наукових дискусіях, науково-практичних конференціях.

**Згідно з вимогами освітньо-професійної програми
студенти повинні досягти таких результатів навчання
(компетентностей):**

- на понятійному рівні – основних категорій, понять, конструкцій, ідей, концепцій права;
- на фундаментальному рівні – осягнути структуру й зміст основних прав людини, їх сутність і цінність, переваги й недоліки, актуальність і

цінність у правотворення в Україні;

- на практично-творчому рівні – формувати власну точку зору на основі наявних знань, правових ідей і теорій;
- обґрунтовувати правові рішення щодо конкретних правових проблем; визначати методологію дослідження правових явищ;
- здатність використовувати знання й практичні навички з дисципліни в процесі правозастосування і правозахисту;
- навички роботи зі справами міжнародних контрольних і правозахисних органів, уміння
- тлумачити міжнародні договори та рішення судових і правоохоронних органів у контексті відповідних правових теорій.
- Міждисциплінарні зв'язки: місце «Прав свобод людини і громадянина України» серед дисциплін визначається її зв'язками як з теоретико-юридичними, так і галузевими науками. Зокрема, взаємозв'язок «Конституційного права України», «Теорії держави» та «Теорії права». Поняття прав людини. Генезис концепції прав людини: до і після Другої світової війни. Універсальна концепція прав людини і культурний релятивізм.
- Природно-правова концепція прав людини і юридичний позитивізм. Покоління прав людини. Негативні права і позитивні зобов'язання.
- Класифікація прав, свобод та обов'язків особи. Гарантії прав та свобод людини.
- Юридичні, економічні та політичні гарантії прав та свобод людини. Підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина.
- Поняття прав і свобод. Права людини і права громадянина. Класифікація прав людини за періодами їх виникнення. Класифікація прав людини за сферою їх існування. Особисті (громадянські) права. Політичні права. Економічні права. Соціальні права. Культурні права. Класифікація прав за можливістю обмеження. Абсолютні права. Відносні права. Класифікація прав за способом реалізації. Колективні та індивідуальні права.
- Поняття прав людини. Генезис концепції прав людини: до і після Другої світової війни. Універсальна концепція прав людини і культурний релятивізм.
- Природно-правова концепція прав людини і юридичний позитивізм. Покоління прав людини. Негативні права і позитивні зобов'язання.
- Класифікація прав, свобод та обов'язків особи. Гарантії прав та свобод людини. Юридичні, економічні та політичні гарантії прав та

свобод людини. Підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина.

- Поняття прав і свобод. Права людини і права громадянина. Класифікація прав людини за періодами їх виникнення. Класифікація прав людини за сферою їх існування. Особисті (громадянські) права. Політичні права. Економічні права. Соціальні права. Культурні права. Класифікація прав за можливістю обмеження. Абсолютні права. Відносні права. Класифікація прав за способом реалізації. Колективні та індивідуальні права.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Права людини в історії політико-правової думки. Сутність та класифікація прав людини.

Поняття прав людини. Генезис концепції прав людини: до і після Другої світової війни. Універсальна концепція прав людини і культурний релятивізм.

Природно-правова концепція прав людини і юридичний позитивізм. Покоління прав людини. Негативні права і позитивні зобов'язання.

Класифікація прав, свобод та обов'язків особи. Гарантії прав та свобод людини.

Юридичні, економічні та політичні гарантії прав та свобод людини. Підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина.

Поняття прав і свобод. Права людини і права громадянина. Класифікація прав людини за періодами їх виникнення. Класифікація прав людини за сферою їх існування. Особисті (громадянські) права. Політичні права. Економічні права. Соціальні права. Культурні права. Класифікація прав за можливістю обмеження. Абсолютні права. Відносні права. Класифікація прав за способом реалізації. Колективні та індивідуальні права.

Поняття прав людини. Генезис концепції прав людини: до і після Другої світової війни. Універсальна концепція прав людини і культурний релятивізм.

Природно-правова концепція прав людини і юридичний позитивізм. Покоління прав людини. Негативні права і позитивні зобов'язання.

Класифікація прав, свобод та обов'язків особи. Гарантії прав та свобод людини. Юридичні, економічні та політичні гарантії прав та свобод людини. Підходи до класифікації прав і свобод людини і громадянина.

Поняття прав і свобод. Права людини і права громадянина. Класифікація прав людини за періодами їх виникнення. Класифікація прав людини за сферою їх існування. Особисті (громадянські) права. Політичні права. Економічні права. Соціальні права. Культурні права. Класифікація прав за можливістю обмеження. Абсолютні права. Відносні права. Класифікація прав за способом реалізації. Колективні та індивідуальні права.

Тема 2. Роль держави та права у забезпеченні прав і свобод особи і громадянина

В умовах розвитку демократії, додержання прав і свобод людини створення належної та ефективної національної системи судового захисту стає одним з головних завдань держави. Віднині головним змістом і спрямованістю діяльності нашої держави стають права і свободи людини та гарантії їх здійснення. Утвердження та забезпечення цих прав і свобод Конституція України покладає на державу як її головний обов'язок. Недарма, на відміну від існуючого раніше наголосу: «Людини для держави» Конституція України 1996 року (із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року № 2222-IV) проголосила «Держава для людини». Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (стаття 3).

Право людини повинно вважатися священним, яких зусиль це не коштувало б державній владі. Вона виходить з можливості встановлення таких відносин між людиною й державою, коли: по-перше, джерелом права вважається особистість, а не держава; по-друге, змінюється уявлення про співвідношення між державою й законом, від звичної формули «закон є інструментом державної влади» здійснюється перехід до принципу «державна є інструментом закону»; по-третє, визнається, що держава стає правовою в силу того, що не суперечить і не порушує права людини, а зміцнює й захищає їх. Саме, Конституція України та чинне законодавство закріплюють за державою в особі компетентних державних органів функцію захисту прав і свобод громадян України, яка гарантує кожному право звертатися за захистом своїх порушених прав.

Тема 3. Конституційні права і свободи людини і громадянина

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Тема 4. Цивільні права і обов'язки особи

Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Правоздатність і дієздатність.

Види цивільних прав. Способи захисту цивільних прав. Сімейне право: права і обов'язки подружжя, дітей, усиновлення. Спадкування.

Цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, що передбачені актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, що не передбачені цими актами, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки.

Підставами виникнення цивільних прав та обов'язків, зокрема, є: договори та інші правочини; завдання майнової (матеріальної) та моральної шкоди іншій особі; інші юридичні факти.

Цивільні права та обов'язки можуть виникати безпосередньо з актів цивільного законодавства.

У випадках, встановлених актами цивільного законодавства, цивільні права та обов'язки виникають безпосередньо з актів органів державної влади або органів місцевого самоврядування.

Тема 5. Культурні (гуманітарні) права та свободи людини і громадянина

Право на освіту. Права осіб, які належать до національних меншин, у гуманітарній сфері

Свобода творчості. Право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності

Право на участь у культурному житті та право користуватися культурною спадщиною України.

Можливості доступу людини до духовних цінностей свого народу та всього людства і участі у духовному (культурному житті). Вони у Конституції України представлені правом на освіту (ст. 53); гарантуванням свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захистом інтелектуальної власності, авторських, моральних і матеріальних інтересів громадян, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності (ст. 54).

Тема 6. Право на громадянство

Відповідно до ст. 25 Конституції України, право на громадянство включає в себе: право мати громадянство України; право не бути позбавленим громадянства; право змінити громадянство; право не бути вигнаним за межі України; право не бути виданим іншій державі; право на піклування та захист своєї держави під час перебування за її межами.

Тема 7. Права і свободи особи у кримінальному праві та процесі

Стаття 3 Конституції України визнає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Реалізація принципів правової держави, визначених у Конституції України, є гарантією забезпечення прав і законних інтересів особи. Законодавство, що регулює порядок здійснення кримінального провадження, має забезпечувати не лише невідворотність покарання, а й гарантувати належне дотримання прав людини у кримінальному процесі, повагу до її особистості.

Дослідженням питань забезпечення прав учасників кримінального процесу за

Поняття та ознаки злочину.

Обставини, які пом'якшують та обтяжують покарання.

Стадії кримінального провадження.

Повноваження органів у кримінальному провадженні.

Охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма									
	усього	у тому числі			усього	у тому числі				
		л.	с.з .	сам.р.		л .	с.з .	сам.р.		
					інд .					інд .
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Права людини в історії політико-правової думки Сутність та класифікація прав людини	1 1	2	2	3	4	1 2	1	1	5	5
Тема 2. Конституційні права свободи людини громадянина	1 1	2	2	3	4	1 2	1	1	5	5
Тема 3. Цивільні права обов'язки особи	1 1	2	2	3	4	1 2	1	1	5	5
Тема 4. Культурні (гуманітарні) права та свободи людини і громадянина»	1 1	2	2	3	4	1 2	1	1	5	5
Тема 5. Культурні (гуманітарні) права та свободи людини і громадян	1 2	2	2	3	5	1 3	1	1	5	6
Тема 6. Право на громадянство	1 2	2	2	3	5	1 3	1	1	5	6
Тема 7. Права і свободи особи у кримінальному праві та процесі	1 1	2	2	3	4	1 2	1	1	5	5
Усього годин	9 0	16	16	24	34	9 0	8	8	40	42

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Денне відділення (кількість годин)
1.	Права людини в історії політико-правової думки. Сутність та класифікація прав людини	2
2.	Роль держави та права у забезпеченні прав і свобод особи і громадянина	2
3.	Конституційні права і свободи людини і громадянина	2
4.	Цивільні права і обов'язки особи	
5.	Культурні (гуманітарні) права та свободи людини і громадянина	2
6.	Право на громадянство	2
7.	Права і свободи особи у кримінальному праві та процесі	2
	Разом	14
Теми семінарських занять		
№ з/п	Назва теми	Денне відділення (кількість годин)
1.	Права людини в історії політико-правової думки. Сутність та класифікація прав людини	2
2.	Роль держави та права у забезпеченні прав і свобод особи і громадянина	2
3.	Конституційні права і свободи людини і громадянина	2
4.	Цивільні права і обов'язки особи	
5.	Культурні (гуманітарні) права та свободи людини і громадянина	2
6.	Право на громадянство	2
7.	Права і свободи особи у кримінальному праві та процесі	2
	Разом	14

5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Денне відділення (кількість годин)
1.	Міжнародне право прав людини як галузь міжнародного права	3/4
2.	Міжнародні системи захисту прав людини	3/4
3.	Захист прав людини в діяльності ООН. Інституційна та нормативно-правова основа універсальної системи захисту прав людей	3/4
4.	Сутність та обсяг основних прав, передбачених Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. Позитивні та негативні зобов'язання держав щодо забезпечення та захисту конвенційних прав.	3/4
5.	Смертна кара в контексті забезпечення права на життя	3/5
6.	Право на громадянство	3/5
7.	Проблемні питання права на життя (евтаназія, аборти).	3/4
	Разом	62

8. Види контролю і система накопичення балів
Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою Університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
F X	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)		

Об'єктом рейтингового оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни, засвоєння якого перевіряється під час контролю.

Критерії комплексного оцінювання доводяться до студентів на початку викладання навчальної дисципліни.

Підсумкове оцінювання рівня знань студентів з історії держави і права України здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК) та підсумкового контролю знань студентів (ПКЗ) за **100-бальною шкалою**.

Завдання **ПК** оцінюються в діапазоні від **0 до 60 балів**.

ПКЗ оцінюються в діапазоні від **0 до 40 балів**. ПКЗ з історії держави і права України проводиться у формі іспиту з ключових питань, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати знання з даного предмета з сучасними соціальними і правовими проблемами оцінюються в діапазоні від **0 до 20 балів**. До екзаменаційного білета включаються, як правило, 3 питання з історії держави і права України. До ПКЗ входить індивідуальна робота студентів оцінюється в діапазоні від **0 до 20 балів**

	Вид контрольного заходу	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Підготовка завдання самостійної творчої роботи	2	8	16
2	Контрольне тестування	4	5	20
3	Виступи, обговорення та дискусії на семінарських заняттях	8	3	24
4	Індивідуальна робота	1	20	20
5	Залік в письмовому вигляді	1	20	20
Усього		18		100

Критерії поточного контролю (ПК) (від 0 до 60 балів)

Бальна система застосовується для стимулювання активності студентів. Ця система балів вводиться з метою заохочування студентів до планомірної, систематичної роботи по вивченню теоретичного матеріалу, передбаченого даною дисципліною

Критерії оцінювання на семінарських заняттях:

3 бали виставляються студенту тоді, коли всі завдання виконані правильно, у відповідності до вимог;

2 бали виставляються студенту тоді, коли він виявляє розуміння основних понять, положень і фактів, проте завдання виконані не в повному обсязі або містять помилки;

1 бали виставляється студенту тоді, коли домашня підготовка та завдання виконані частково.

Критерії оцінювання контрольного тестування

Студент виконує **4 контрольні заходи**, які оцінюються – **максимум по 5 балів.**

Контроль складається з тестових завдань:

1. 100 – 90% правильних відповідей – **5 балів.**
2. 80 – 70% правильних відповідей – **4 бали.**
3. 60 – 50% правильних відповідей – **3 бали.**
4. 40 – 30% правильних відповідей – **2 бали.**
5. 20% правильних відповідей – **1 бал.**

Критерії оцінювання виконання і захисту студентом самостійної роботи (8 балів).

1. Цілісність, систематичність, логічна послідовність викладу матеріалу – **2 бали.**
2. Повнота розкриття питання – **1 бал.**
3. Уміння формулювати власне ставлення до проблеми, робити аргументовані висновки – **1 бал.**
4. Правильність оформлення роботи – **1 бал.**

5. Захист виконаного індивідуального завдання – 3 бали:

3 бали – відповідь бездоганна за змістом, студент вільно володіє матеріалом, чітко і повно відповідає на запитання викладача;

2 бали – відповідь розкрита, студент вільно володіє матеріалом, але містить деякі неточності та помилки;

1 бал – студент у загальній формі орієнтується в матеріалі, відповідь неповна, поверхова.

**Критерії підсумкового контролю знань
студентів (ПКЗ)(від 0 до 40 балів)**

**Критерії оцінювання виконання і захисту студентом індивідуального
завдання (20 балів)**

Цілісність, систематичність, логічна послідовність викладу матеріалу
максимально 4 бали.

Повнота розкриття питання – **максимально 4 бали.**

Уміння формулювати власне ставлення до проблеми, робити аргументовані
Висновки – **максимально 3 бали.**

Опрацювання сучасних наукових інформаційних джерел – **1 бал.**

Правильність оформлення роботи – **максимально 2 бали.**

Захист виконаного індивідуального завдання – **максимально 4 бали:**

4 бали – відповідь бездоганна за змістом, студент вільно володіє матеріалом, чітко і повно відповідає на запитання викладача;

3 бали – відповідь розкрита, студент вільно володіє матеріалом, але містить деякі неточності та помилки;

2 бали – відповідь повна, студент допускає помилки в основних питаннях;

1 бал – студент у загальній формі орієнтується в матеріалі, відповідь неповна, поверхова.

3 бали – презентація роботи;

2 бали – електронний варіант тексту з рисунками та таблицями;

1 бал – рукописний варіант роботи.

Критерії оцінювання підсумкового контролю – заліку (20 балів).

Екзамен може проводитись для покращання оцінки, отриманої за результатами поточного рейтингового контролю.

Білет складається з трьох теоретичних питань.

Максимальний результат виконання екзаменаційного завдання оцінюється в 20 балів:

20 балів передбачає високий рівень знань і навичок: відповідь повна, логічна з елементами самостійності; вдало використовується вивчений матеріал при наведенні прикладів; відповідь підкріплюється посиланнями на додаткову літературу. Кожне питання оцінюється в 7 балів.

19 – 15 балів передбачає досить високий рівень знань і навичок: відповідь логічна, містить деякі неточності при формулюванні узагальнень, наведенні прикладів; наявні труднощі при формулюванні узагальнюючих висновків, слабе знання додаткової літератури.

14 – 10 балів передбачає наявність знань лише основної літератури, студент відповідає по суті на питання і в загальній формі розбирається в

матеріалі, але відповідь неповна і містить неточності, порушується послідовність викладання матеріалу, виникають труднощі, застосовуючи знання при наведенні прикладів.

9 – 5 балів передбачає неповні знання студента основної літератури; студент лише в загальній формі розбирається в матеріалі, відповідь неповна і неглибока; недосить правильні формулювання, порушується послідовність викладання матеріалу, виникають труднощі при наведенні прикладів.

4 - 1 балів ставиться, коли студент не знає значної частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки при формулюванні та висвітленні понять, на додаткові питання відповідає не по суті, робить велику кількість помилок при відповіді.

0 балів ставиться, коли студент не розкрив поставлені питання, не засвоїв матеріал в обсязі, достатньому для подальшого навчання.

9.Рекомендована

1. Алмаші І. М, В.В. Коцкулич, В.В. Джуган Конституційне право України: підручник. Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», юрид. ф-т, каф. конституц. права та порівнял. правознавства. 8-е вид., перероб. та допов. Ужгород: Гельветика, 2018. 409 с.
2. Іванов Ю. Ф., Іванова М.В. Трудове право України : навч. посіб. 2-ге вид. доповн. і переробл / Ю.Ф. Іванов, М.В. Іванова. Київ: Алерта, 2020. 442 с.
3. Іванов Ю. Ф. Цивільне право України : навч. посіб. у 2 т. 2-ге вид. доповн. і переробл. Т. 1. К.: Алерта, 2019. 342 с.
- 4.Омельянчик С. В. Трудове право України: курс лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Право» освітньо-професійної програми «Правознавство». Запоріжжя: ЗНУ, 2018. 129 с.
- 5.Слінько Т.М. Летнянчин Л. І. Веніславський В.Ф. Конституційне право України : підручник ; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків : Право, 2020.592 с.
- 6.Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
7. Фрицький Ю. О. Конституційне право України: навч. посіб.; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т права та суспіл. відносин. Київ: Університет «Україна», 2018. 220 с.
- 8.Хомко Л. В., Кульгавець Х. Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник / Л. В. Хомко, Х. Ю. Кульгавець. – Львів: ЛьвДУВС, 2016. 424 с.

Додаткова

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К.: Юрінком, 1996. 80 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства від 6 липня 2005 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
3. Кодекс законів про працю від 10.12.1971 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

4. Кримінальний кодексу України від 5 квітня 2001 р. . *URL* : <http://zakon4.rada.gov.ua/>
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. . *URL*: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
6. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI-
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
7. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. *URL*:
<http://zakon4.rada.gov.ua/>
8. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. *URL*: <http://zakon4.rada.gov.ua/>
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *URL*: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

Інформаційні ресурси:

1. Система інформаційно-правового забезпечення ЛПГА: ЗАКОН
2. Верховна Рада України: офіційний веб-портал *URL*:: <http://portal.rada.gov.ua/>
3. Урядовий портал: єдиний вб-портал органів виконавчої влади України *URL*::
<http://www.kmu.gov.ua/control/>
4. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського *URL*:: <http://www.nbuv.gov.ua/>
5. Всеукраїнський юридичний портал *URL*: <http://jurconsult.net.ua/>
6. Національна академія правових наук України *URL*:: <http://www.aprnu.kharkiv.org/>
7. Інститут законодавства Верховної Ради України *URL*:
<http://instzak.rada.gov.ua/instzak/control/uk/index>